

УДК 316.6

Пустовий О.М.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ГРУПОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ

Пустовий О.М. Соціально-психологічні чинники групової взаємодії військовослужбовців: теоретична модель. У статті акцентовано увагу на визначенні соціально-психологічних чинників, що впливають на групову взаємодію військовослужбовців. Обґрунтована актуальність вивчення військових колективів у сучасних умовах. Пояснена необхідність збільшення показників згуртованості військовослужбовців для більш ефективного виконання бойових завдань.

Використання різних методів дослідження індивідуальних особливостей військовослужбовців дає змогу визначати критерії, що впливають на побудову оптимальних взаємовідносин у колективі. Дослідження міжособистісних взаємовідносин дає змогу уникати конфліктів у військових колективах та групах військовослужбовців.

Ключові слова: міжособистісні взаємовідносини, мала група, військовий колектив, згуртованість, групова взаємодія, конфлікт.

Пустовой А.Н. Социально-психологические факторы группового взаимодействия военнослужащих: теоретическая модель. В статье акцентировано внимание на определении социально-психологических факторов, влияющих на групповое взаимодействие военнослужащих. Обоснована актуальность изучения воинских коллективов как необходимость увеличения показателей сплоченности военнослужащих для более эффективного выполнения боевых задач.

Использование различных методов исследования индивидуальных особенностей военнослужащих позволяет определять критерии, влияющие на построение оптимальных взаимоотношений в коллективе. Исследование межличностных взаимоотношений позволяет избегать конфликтов в воинских коллективах и группах военнослужащих.

Ключевые слова: межличностные взаимоотношения, малая группа, воинский коллектив, сплоченность, групповое взаимодействие, конфликт.

Постановка проблеми. Для управління військовослужбовцями керівному складу в своїй професійній діяльності потрібно керуватися знаннями, пов'язаними з основними закономірностями функціонування психіки воїна, психологією малої соціальної групи й військового колективу, спілкуванням між військовослужбовцями, попередженням конфліктів між ними, психологічним забезпеченням бойової діяльності військ тощо. Необхідно приділити увагу вивченню особливостей самосвідомості (самооцінки, емоційної стійкості, рівневі самоконтролю та увлеченням про себе), поведінки й діяльності не лише окремих військовослужбовців, а й психічній сумісності людей у групі, лідерству, згуртованості, ухваленню групованих рішень, взаєминам особистості й колективу в цілому.

У цьому контексті актуальною постає проблема розробки системи вдосконалення групової взаємодії, що значно полегшить сумісну діяльність в кожному конкретному випадку.

Метою статті є описати теоретичну модель соціально-психологічних чинників групової взаємодії військовослужбовців, розглянути діагностичні можливості різних методів дослідження, за допомогою яких можна визначити ці чинники.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-психологічні чинники та їхній вплив на взаємодію військовослужбовців у військовій психології досліджуються систематично. Функціонування психіки військовослужбовців вивчалися багатьма такими вітчизняними дослідниками, як М.Й. Варій [1], А.Г. Маклаков [4], С.Д. Максименко, О.Г. Караяні та І.В. Сиром'ятникова [3], А.В. Петровський [5], С.М. Потапчук [6], В.В. Ягупов [8], М.М. Дорошенко, В.Г. Кохан, О.Ф. Хміляр, О.П. Макаревич, В.В. Стасюк [2; 4] та ін. Їхні праці стали основою для розробки методичних рекомендацій колективами авторів відділу військово-соціальної роботи соціально-психологічного управління Головного управління по роботі з особовим складом Збройних Сил України для структурних військових підрозділів в їхній повсякденній діяльності, як у мирний, так і у військовий час.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Для успішної служби, бойового навчання, бойової діяльності військовослужбовців у мирний та військовий час є необхідним вивчення психології військового колективу як основної складової морально-психологічного забезпечення діяльності Збройних Сил – умови здорової атмосфери в колективах військовослужбовців. Основним соціально-психологічним індикатором його ефективності діяльності як функціонального цілого в лавах Збройних Сил України є зміст, структура групової взаємодії. Останню ми розуміємо як аспект спілкування, що виявляється в організації військовослужбовцями взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної військово-професійної діяльності, досягнення конкретної спільної мети [8, с. 282].

Групова взаємодія є важливою характеристикою сумісної діяльності військовослужбовців, визначає процес спілкування між ними і ефективність організації бойової підготовки підрозділу. Основними психологічними показниками групової взаємодії у військовому колективі є згуртованість і

стресостійкий оптимістичний соціально-психологічний клімат у підрозділі. Для підтримки продуктивності діяльності і позитивних рис військового колективу та запобігання погіршенню бойових можливостей підрозділу, зниженню ефективності під час проведення бойових завдань і загального курсу бойової підготовки, необхідним постає питання вивчення індивідуальних і групових чинників, що впливають на вказані параметри групової взаємодії [8, с. 31–41].

Загалом за формальними ознаками можна виділити кілька видів групових утворень в лавах Збройних Сил країни (подаємо за зростанням масштабності): групи військовослужбовців – військові підрозділи – військові частини – військові з'єднання – групи військ тощо) [8, с. 399–404]. За бойовим призначенням, найменшою одиницею з кількох військовослужбовців, залежно від виконання бойового завдання, є відділення в кількості в декілька осіб (наприклад: бойовий розрахунок) або взвод у кількості до півтора десятка осіб (наприклад: розвідувальна група). Це стала штатна група військовослужбовців. Тому необхідним є правильний розподіл особового складу до найменших підрозділів (екіпаж, розрахунок, бойова група) з урахуванням їхньої психологічної сумісності, рівня боєздатності, професійної підготовки тощо [3, с. 224]. Це реальна група, обмежена обсягом спільнота людей, між якими існують реальні стосунки взаємодії і спілкування [1, с. 247]. Мала група людей, між якими є безпосередній контакт, а також ієрархічна структура відносин і підпорядкованості. Під малими групами розуміють порівняно стійкі, нечисленні за складом, пов'язані спільною метою об'єднання людей, у яких здійснюється безпосередній контакт між їхніми членами [1, с. 248]. Формальна група, яка функціонує відповідно до заздалегідь установлених офіційних цілей, завдань, інструкцій, статутів. Вони формуються на підставі наказів, розпоряджень, штатного розпису та інших нормативно-правових документів [1, с. 248].

Функціонування колективу військовослужбовців як єдиного цілого забезпечується соціально-психологічними процесами як на рівні групи (групової динаміки та структурування групи), так і на рівні індивідуальної свідомості окремих його членів. Так, чи не найвагомим індивідуальним чинником ефективності групової взаємодії є сформованість професійної ідентичності військовослужбовця. Оскільки, слідує думці Еріка Еріксона, ідентичність особистості сигналізує про нерозривний зв'язок її з соціальним середовищем. Ідентичність особистості виявляється у ототожненні її з соціальною групою та оточенням, у визначенні цінності людини та її соціальної ролі [8, с. 50]. Система відповідальної залежності передбачає взаємозв'язок індивідуальних і колективних цілей.

У працях А.С. Макаренка знаходимо головні принципи організації і діяльності колективу: наявність загальних колективних цілей, суверенітет та самоуправління колективу в єдності з педагогічним управлінням, постійний рух на зустріч перспективам, створення і накопичення традицій, бадьорий тон життя [5, с.19].

Обґрунтуємо основні чинники групової взаємодії у військовому колективі. При включенні військовослужбовця до нового військового колективу він завжди проходить три фази особистої згуртованості з іншими: адаптація, індивідуалізація, інтеграція. Вагомим чинником гармонійності цього процесу є *сприйняття і прийняття групових норм*. Основою для групових вимог є соціальні норми, які функціонують у кожній групі або військовому колективі. Ці норми є сукупністю правил і вимог, яку формує кожна реально діюча спільність. Вони регулюють поведінку членів групи, характер їхніх взаємовідносин, взаємодії і спілкування. Таке регулювання не може гарантувати групі безконфліктне функціонування і колектив (норми, правила, міжособистісні стосунки) здійснює вплив на стан кожного свого члена [6, с. 95–100]. Військовослужбовець оволодіває діючими в групі нормами і максимально адаптується до неї і з часом, може вносити деякі власні корективи в діяльність групи. При цьому в груповій діяльності, особистість військовослужбовця може зазнати змін, яких раніше в нього не було, але які вже були у інших членів групи і які відповідають рівню групового розвитку і підтримують цей рівень [5, с. 80–83].

Особливості групоутворення та розвитку військового підрозділу як соціально-психологічного цілого є наступним вагомим чинником групової взаємодії. Слід зазначити, що група – більш широке поняття, ніж колектив. Військовий колектив – високоорганізована група дисциплінованих військовослужбовців, здатних автономно виконувати службові, учбові, бойові та інші завдання. Ця група може входити до складу підрозділу і називається первинним колективом (приклад: екіпаж, бойовий розрахунок, взвод), або вторинним колективом (наприклад: рота, батальйон). Найчастіше виділяють три основні рівні розвитку колективу: соціальної єдності, військового товариства та соціальної зрілості [4, с. 226–230]. Мала група виникає і розвивається, але не кожна досягає рівня колективу.

На шляху становлення колективу група долає ряд етапів – згуртованість, розвиток внутрішньогрупових стосунків, які відповідають рівневі розвитку групової діяльності. Тож ще одним чинником групової взаємодії військовослужбовців доцільно розглядати спільність і єдність особового складу підрозділу визначають його узагальнений показник – *згуртованість*. Це єдність військовослужбовців певного підрозділу, зумовлена спільністю основних завдань бойової діяльності. Вона характеризується однаковістю думок і спільних дій під час спільної військово-професійної діяльності. Важливими елементами згуртованості є: емоційна стійкість колективу, відсутність конфліктів, задоволення результатами бойової підготовки, комфортність, доброзичливість у взаєминах між військовослужбовцями тощо [8, с. 202–216].

Наступним комплексним чинником групової взаємодії є різні *соціально-психологічні явища*, які мають місце у військовому колективі: існування різних форм колективної, групової свідомості (*загальна думка, настрої, традиції, настанови* тощо), соціально-психологічної поведінки і діяльності військовослужбовців (*лідерство, співробітництво, сумісність, згуртованість* тощо), *механізмів взаємодії військовослужбовців і впливу на них групової та суспільної свідомості* (психологічне враження, навіювання, наслідування, настрої тощо) [8, с. 218].

Усі явища можна розділити на психічні процеси, психічні стани і психічні властивості. До *колективних психічних процесів*, які регулюють існування колективу або групи, належать такі явища, як спілкування, міжособистісне сприйняття, міжособистісні відносини, групові норми, міжгрупові взаємовідносини тощо. До *психічних станів* відносять конфлікт, згуртованість, психологічний клімат, відкритість та закритість групи, паніка тощо. До найбільш значущих *психічних властивостей* належать організованість, стиль керівництва, ефективність діяльності, сумісність тощо [4, с. 71]. Крім того, соціально-психологічні явища ведуть до інтеграції або єдності колективу (згуртованість колективу, його ціннісно-орієнтована єдність, суспільна думка, груповий настрої, колективістські традиції тощо); диференціації або роз'єднанню колективу (лідерство, конфлікти тощо); сприяють як інтеграції, так і диференціації колективу (переконавання, навіювання, наслідування тощо) [8, с. 227].

При підготовці військовослужбовців до бойових дій головними завданнями психологічної підготовки є: формування психологічної стійкості до впливу психотравмуючих чинників бойової обстановки; формування психологічної згуртованості бойових підрозділів; забезпечення необхідного психічного стану під час ведення бойових дій; зниження психогенних втрат та надання психологічної допомоги військовим, що отримали бойову психічну травму [2, с. 12]. Це може виражатися у формі стійких дій підрозділів, що часто компенсують слабкі особисті якості та недостатню підготовку окремих військовослужбовців. Основою психологічної стійкості є встановлення та зміцнення позитивних взаємовідносин серед військовослужбовців у малих групах. Крім того, на стійкість мають вплив наступні чинники, такі як: підвищення фізичної готовності особового складу, підвищення рівня навченості, поліпшення управління та зміцнення внутрішньогрупової злагодженості [2, с. 17], згуртування військових колективів на здоровій моральній атмосфері, зміцнення дружби, взаємодопомоги і військового товариства [2, с. 7], здатність військовослужбовців дотримуватися моральних норм поведінки, уміння підкорятися груповим та корпоративним вимогам [2, с. 12]. Це має значення не лише в бойових діях, а й в мирний час при виконанні повсякденних службових обов'язків під час несення внутрішньої служби та занять з бойової підготовки [2, с. 35].

Цільова психологічна підготовка направлена на формування у військовослужбовців установок на вирішення конкретної бойової задачі, активізацію, налаштування психіки, відпрацювання психологічної готовності на її безпосереднє і якісне вирішення. Важливим є цілеспрямований розподіл особового складу по підрозділах, командах, бойових розрахунках, з урахуванням вимог бойового завдання до психологічних можливостей, бойового досвіду військовослужбовців і тієї функції, яку вони виконують в колективі [3, с. 230]. Різні функціональні обов'язки для виконання одного бойового завдання об'єднують військовослужбовців за призначенням в одну групу, де важливе значення мають групова сумісність і згуртованість військового колективу. Вагомими стають комунікативні можливості та організаторські здібності військовослужбовців, вміння побудувати міжособистісні відносини у колективі [2, с. 47].

Такими чином, реальне функціонування військового колективу є складною системою виробничих, організаційно-управлінських та міжособистісних відносин його членів, тому і чинники, що зумовлюють її ефективність, також становлять досить складну систему. У кожному колективі, поряд з позитивними, мають місце і негативні соціально-психологічні процеси та явища, які є наслідком суперечливості та внутрішньогрупових міжособистісних відносин. Це може стати причиною не тільки розладу серед членів колективу, а й ставити під загрозу виконання завдань, що стоять перед колективом, та негативно накладати відбиток на самопочуття кожного. Військовослужбовці змушені тривалий час перебувати в товаристві один одного, адже більшість завдань вони виконують у складі підрозділу (йдеться про колектив окремого взводу, роти, групи тощо), а після виконання завдання також повертаються у розташування підрозділу [6, с. 89–90]. В окремих випадках можуть проявлятися розбіжності поглядів військовослужбовців, їхніх цінностей, норм, цілей, мотивів і стають перепоною в спілкуванні, переростати в конфлікти. Конфлікти можуть бути як професійні, так і особисті, як міжособистісні, так і міжгрупові або особистісно-групові. Попередження і правильне вирішення конфліктів безпосередньо залежить від рівня розвитку групи [5, с. 134–135].

Багато науковців працювали над соціально-психологічними дослідженнями з виявлення індивідуальних, групових та колективних настроїв, характеру міжособистісних взаємин, вивчення потреб і запитів особового складу. Більшість з цих методик мають власні назви авторів, є валідними і визначеними в світі. Серед них потрібно виділити наступні: визначення індексу згуртованості К.Е. Сішора; методика оцінки психологічної атмосфери в колективі Ф. Фідлера; мотиваційний тест Ф. Херцберга (визначення мотиваційних і гігієнічних факторів трудової діяльності: фінансові мотиви, суспільна думка, відповідальність праці, відношення з керівництвом, кар'єра та просування по службі, досягнення особистого успіху, зміст праці, співпраця в колективі); індивідуально-типологічний

опитувальник Л.М. Собчик (визначення показників: агравація, неправдивість, екстраверсія, інтроверсія, тривожність, агресивність, спонтанність, ригідність, сенситивність, лабільність); тест поведінки в конфліктних ситуаціях К. Томаса (визначення ступеня регулювання конфлікту: суперництво, пристосованість, компроміс, уникнення, співпраця), опитувальник міжособистісних взаємовідносин В. Шутца (визначення напрямку взаємодії від індивіду до інших людей та навпаки, таких як: включення, контроль, афект), визначення комунікативно-характерологічних тенденцій за методикою діагностування міжособистісних відносин Т. Лірі (визначення домінування та дружельюбності за восьми ознаками: авторитарність, егоїстичність, агресивність, підозрілість, підкорення, залежність, дружельюбність); методика багатофакторного дослідження особистості за тестом Р.Б. Кеттелла, форма А (визначення комунікативних, інтелектуальних, емоційних та регуляторних властивостей особистості); діагностика станів агресії А. Басса-А. Дарки (визначення фізичної агресії, непрямої агресії, роздратування, негативізму, образи, підозрілості, вербальної агресії, почуття провини) [7]. Дані методики дають змогу, з використанням отриманих результатів досліджень, корегувати психологічне управління особовим складом групи.

Висновки. Групова взаємодія є важливою характеристикою сумісної діяльності військовослужбовців, визначає процес спілкування між ними і ефективність організації бойової підготовки підрозділу. Обґрунтовано основні психологічні чинники групової взаємодії у військовому колективі: на рівні індивідуальної свідомості члена групи це професійна ідентичність та сприйняття і прийняття ним групових норм; на рівні групової свідомості та групової динаміки – це особливості групоутворення та розвитку військового підрозділу, різні соціально-психологічні явища, які мають місце у військовому колективі.

Застосування різних методів досліджень дає змогу визначити соціально-психологічні чинники які впливають на групову взаємодію військовослужбовців. Виявлено, що вони можуть бути індивідуальними і груповими, відображати характер міжособистісних взаємин, рівні прояву в критичних ситуаціях та накладати відбиток як на особистість окремого військовослужбовця, так і на групу в цілому.

Для оптимальної групової взаємодії військовослужбовців необхідно систематично контролювати ці чинники в системі. Вона має бути орієнтована на врахування та реалізацію соціально-психологічних чинників як система діагностичних, прогностичних, розвивально-корекційних, аналітичних заходів.

Перспективою подальших досліджень може бути емпірична перевірка методів дослідження соціально-психологічних чинників групової взаємодії військовослужбовців.

Список використаних джерел

1. Варій М. Психологія : навч. посіб. / М.Варій. – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – С. 288.
2. Досвід організації психологічної роботи під час ведення збройних конфліктів, підготовки та виконання миротворчих завдань : збірник інформаційно-аналітичних матеріалів / В. Наконечний, В. Клименко, Н. Копаниця. – К. : Соціально-психологічний центр ЗСУ, 2013. – С. 56.
3. Прикладная военная психология : учебное пособие / А. Караяни, И. Сыромятников. – СПб. : Питер, 2006. – С. 480.
4. Психология и педагогика. Военная психология : учебник для вузов / под ред. А.Г. Маклакова. – СПб. : Питер, 2005. – С. 464.
5. Социальная психология : учебное пособие для студентов педагогических институтов / А.В. Петровский, В.В. Абраменкова, М.Е. Зеленова [и др.] ; под ред. А.В. Петровского. – М. : Просвещение, 1987. – С. 224.
6. Теорія та практика збереження психічного здоров'я військовослужбовців : монографія / Потапчук Є.М. – Хмельницький, 2004. – С. 322.
7. Фетискин Н.П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп : учеб. пособие / Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйлов. – М. : Институт психиатрии. 2002. – С. 490.
8. Ягупов В. Військова психологія : підручник / В. Ягупов. – К. : Тандем, 2004. – С. 656.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Variy M. Psykholohiya : navch. posib. / M.Variy. – [2-he vyd.]. – K. : Tsentr uchbovoyi literatury, 2009. – S. 288.
2. Dosvid orhanizatsiyi psykholohichnoyi roboty pid chas vedennya zbroynykh konfliktiv, pidhotovky ta vykonannya myrotvorchykh zavdan' : zbirnyk informatsiyno-analitychnykh materialiv / V. Nakonechnyy, V. Klymenko, N. Kopanytsya. – K. : Sotsial'no-psykholohichnyy tsentr ZSU, 2013. – S. 56.
3. Prikladnaja voennaja psihologija : uchebnoe posobie / A. Karajani, I. Syromjatnikov. – SPb. : Piter, 2006. – S. 480.
4. Psihologija i pedagogika. Voennaja psihologija : uchebnyk dlja vuzov / pod red. A.G. Maklakova. – SPb. : Piter, 2005. – S. 464.
5. Social'naja psihologija : uchebnoe posobie dlja studentov pedagogicheskikh institutov / A.V. Petrovskij, V.V. Abramenkova, M.E. Zelenova [i dr.] ; pod red. A.V. Petrovskogo. – M. : Prosveshhenie, 1987. – S. 224.
6. Teoriya ta praktyka zberezhen'ya psykhichnoho zdorov'ya viys'kovosluzhbovtiv : monohrafiya / Potapchuk Ye.M. – Khmel'nyts'ky, 2004. – S. 322.
7. Fetiskin N.P. Social'no-psihologicheskaja diagnostika razvitija lichnosti i malyh grupp : ucheb. posobie / N.P. Fetiskin, V.V. Kozlov, G.M. Manujlov. – M. : Institut psihiatrii. 2002. – S. 490.
8. Yahupov V. Viys'kova psykholohiya : pidruchnyk / V.Yahupov. – K. : Tandem, 2004. – S. 656.

Pustovy, O.M. Servicemen's group interaction socio-psychological factors: a theoretical model. The psychology of the military unit, being a complex problem, needs as much of researcher's attention as the psychology of individual servicemen. The latest weapons and tactics require a crew and group work. In today's warfare effective combat mission accomplishment depends on proper distribution of military personnel's responsibilities as well as their smooth interaction and cohesion. A supportive atmosphere in the military unit implies conflict-free relationships at the individual-individual, individual-unit and unit-unit levels. A negative atmosphere in the military unit can lead to conflicts at the professional and individual levels. These may result in servicemen's aggression towards each other, their poor mission accomplishment or their complete or partial evasion from performing a military mission with a given group, which may have detrimental consequences for an individual serviceman and/or a whole unit.

Thus, creation of a favorable atmosphere in a military unit requires psychologists' and commanders' knowledge of the servicemen's personal characteristics, which manifest themselves in relationships with others. Besides, it is necessary to monitor and, if need be, correct the interpersonal relationships in the unit as well as to select the servicemen to fit in the unit. The use of socio-psychological factors assessment tools can improve organization of military personnel's joint activities and set unit performance criteria.

Keywords: interpersonal relationships, small group, military unit, cohesiveness, group interaction, conflict.

Відомості про автора

Пустовий Олександр Миколайович, науковий кореспондент Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. м. Кропивницький, Україна.

Pustovy, Olexandr Mykolaiovych, research correspondent, G.S. Kostyuk Institute of psychology of the NAES of Ukraine, Kropyvnytsky, Ukraine.

E-mail: student.stx@gmail.com

УДК 616.891.6-02:616.284-004

Яковлева Н.Ю.

ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД У МІЖНАРОДНОМУ ФОРМАТІ DSM-V У ЛЮДЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЇХНЬОМУ СОЦІАЛЬНОМУ ЖИТТІ

Яковлева Н.Ю. Посттравматичний стресовий розлад у міжнародному форматі DSM-V у людей з вадами слуху в їхньому соціальному житті. Статтю присвячено дослідженню особливостей перебігу, поширеності та домінуючих ознак посттравматичного стресового розладу (ПТСР) в форматі DSM-V у людей з порушенням слуху на прикладі отосклерозу. Зазначено, що нова міжнародна класифікація психічних розладів DSM-V, опублікована Американською психіатричною асоціацією (2013), представляє користувачеві низку змін, покликаних полегшити діагностику ПТСР у людей з вадами слуху в сучасному соціальному середовищі, які часто стикаються з даною проблемою в своєму повсякденному та професійному житті. Вчасна психодіагностика ПТСР та використання індивідуального підходу до осіб з порушенням слуху у вигляді психокорекційних методик прискорює процес лікування такого основного соматичного захворювання, як отосклероз, та запобігає розвитку та загостренню виявлених тривожних симптомів, які провокують виникнення ПТСР.

Ключові слова: посттравматичний стресовий розлад, DSM-V, тривожні розлади, професійна діяльність, порушення слуху, отосклероз.

Яковлева Н.Ю. Посттравматическое стрессовое расстройство в международном формате DSM-V у людей с нарушением слуха в их социальной жизни. Статья посвящена исследованию особенностей протекания, распространенности и доминирующих признаков посттравматического стрессового расстройства (ПТСР) в формате DSM-V у людей с нарушением слуха на примере отосклероза. Отмечено, что новая международная классификация психических расстройств DSM-V, опубликована Американской психиатрической ассоциацией (2013), представляет пользователю ряд изменений, призванных облегчить диагностику ПТСР. Своевременная психодиагностика ПТСР и использование индивидуального подхода к людям с нарушением слуха в виде психокоррекционных методик ускоряет процесс лечения такого основного соматического заболевания, как отосклероз, и предотвращает развитие и обострение выявленных тревожных симптомов, которые способствуют возникновению ПТСР.

Ключевые слова: пациент, посттравматическое стрессовое расстройство (ПТСР), DSM-V, тревожные расстройства, нарушение слуха, отосклероз.

Постановка проблеми. Матеріали масових соціологічних досліджень населення України свідчать про те, що число людей з соціально-неадекватним слухом становить від 0,65% до 2% осіб. Порушення слуху в людей сприяє розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР) [1; 2; 3]. Вчасна психодіагностика ПТСР та використання індивідуального підходу до таких працівників у вигляді психокорекційних методик прискорює процес лікування та запобігає розвитку та загостренню виявлених тривожних симптомів [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури показав, що ступінь впливу посттравматичного стресового розладу визначається змінами, особливо обмеженнями, які спричиняє ПТСР хворим на отосклероз, а саме: зниженнями функціональних можливостей організму та працездатності,